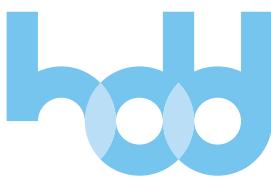

Škola inkubator tolerancije

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

**Hrvatsko
Debatno
Društvo**

Financijski podržava
[.] Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva

Uredio: Bojan Marjanović

Autori priručnika

Darija Jeger, Iva Šišak, Ivana Vidović, Izeta Colarić, učenici osnovnih škola partnera

Dizajn i prijelom: Majc d.o.o.

Zagreb, 2018. godina

Ova publikacija nastala je zahvaljujući radu djelatnika i učenika OŠ Domovinske zahvalnosti iz Knina te OŠ Mladost i OŠ Zapruđe iz Zagreba kojima se ovim putem još jednom zahvaljujemo.

Izdano u sklopu projekta "Škola, inkubator tolerancije"
Organizator projekta: Hrvatsko debatno društvo

Partneri na projektu:
Osnovna škola Domovinske zahvalnosti, Knin
Osnovna škola Zapruđe, Zagreb
Osnovna škola Mlados, Zagreb

Financiranje projekta: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva

Voditelj projekta: Darija Jeger

Izvoditelji projekta: Izeta Colarić, Iva Šišak, Ivana Vidović

Tiskanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade.

O PROJEKTU

Perspektiva udruge

Kada smo započinjali s razvojem projekta "Škola, inkubator tolerancije" htjeli smo napraviti nešto novo. Prihvatajući prednosti i mane kako formalnog tako i neformalnog obrazovanja odlučili smo ih spojiti kako bismo postigli svoj cilj – osvjećivanje učenika o važnosti sprječavanja nasilja u školi, ali i izvan nje. Svjesni snage i kreativnosti učenika bez razmišljanja smo upravo njih stavili u centar aktivnosti. Veliko povjerenje da oni, sami uz naš poticaj, mogu napraviti razliku potvrdilo se. Tijekom školske

godine 2017./2018. uz sve svoje školske, debatne i privatne obveze, učenici su neumorno radili na ovom projektu.

Tri škole (OŠ Domovinske zahvalnosti, OŠ Mladost i OŠ Zapruđe), dva grada (Knin i Zagreb), jedna organizacija (Hrvatsko debatno društvo) koja ih povezuje. Polazna točka bila je poznavanje učenika kroz debatni program. Dugogodišnjim radom s njima i uviđanjem njihove proaktivnosti kada raspolažu informacijama vjerovali smo da mogu napraviti promjenu u svojoj zajednici. Željeli smo

da uče jedni od drugih, da razmjenjuju svoja iskustva te da se međusobno ohrabruju. Ubrzo su i sami učenici shvatili da problem netolerancije u školi nije vezan samo za njihovu zajednicu ili njihov grad. Zajedno su uočili prostor za ispravljanje takvog ponašanja. Na zajedničkim susretima međusobno su si pomagali. Vidjeti kako se zajedno trude riješiti problem netolerancije ne samo u svojoj školi već i u školi svojih prijatelja potvrđilo nam je kako ovaj projekt može biti početak velike promjene uključivanjem više škola prvo na lokalnoj, a onda i na nacionalnoj razini.

Vjerovali smo da djeca mogu napraviti promjenu u svojoj zajednici, želieli smo da uče jedni od drugih, da razmjenjuju svoja iskustva te da se međusobno ohrabruju.

Prva aktivnost koju su poduzeli po završetku edukacije o nasilju, toleranciji te nenasilnim metodama rješavanja problema učinila nas je posebno ponosnima. Neki bi nagonski išli rješavati problem koji njih osobno najviše smeta, ali učenici svih škola partnera na projektu odlučili su kroz anketu saznati razmišljanja svojih prijatelja i školskih kolega pa onda kreirati ostale aktivnosti. Inkluzivnost

drugih članova njihove zajednice bila nam je potvrda da je edukacija bila korisna i osvijestila ih o važnosti uvažavanja tuđih potreba.

Na kraju ove školske godine možemo reći da smo uspjeli postići očekivane rezultate. Dvije javne debate i veliki završni javni forum osigurali su da učenici sudjeluju u raspravi kako pomoći spriječiti netoleranciju prema drugima zbog njihovog imovinskog statusa, osvijestiti ulogu promatrača u svakom sukobu te uvidjeti domet i utjecaj međuvršnjačkog nasilja na društvenim mrežama. Vjerujemo kako će stranice koje slijede i vas ojačati za provođenje ovog projekta u vašim školama. O nasilju svi puno govorimo, ali puno manje poduzimamo. Ovim priručnikom to želimo promijeniti. Unjemućete pronaći, nadamo se, korisne materijale koji će vam pomoći pri pripremi nastavnih sati posvećenih ovom problemu

. Na samom početku želja nam je prikazati vam ovaj problem iz perspektive nastavnika i stručnih suradnika škola, a potom i iz perspektive samih učenika. Sa željom da ne stanemo samo na riječima i teoriji slijedit će stranice praktičnog sadržaja. Prikazat

Hrvatsko debatno društvo kao i škole partneri stoje na raspolažanju svakoj školi koja se odluči za provođenje ovog projekta.

ćemo vam konkretne radionice koje su učenici provodili u svojim školama te vam predložiti kako kroz knjigu i njezinu obradu raspraviti s učenicima uloge i osjećaje svih uključenih u neko netolerantno ponašanje.

Želimo se iskreno zahvaliti izvoditeljicama ovog projekta – Ivani Vidović, Ivi Šišak i Izeti Colarić. Hvala vam na trudu, radu, idejama i njihovoj implementaciji.

Posebna zahvala ide učenicima iz sve tri škole koji su omogućili da ovaj projekt ne bude jedan od onih napisanih i polovično izvedenih već uistinu postane projekt koji može i treba služiti kao primjer dobre prakse u hrvatskom obrazovnom sustavu. Naravno, svakoj ideji treba i financijska potpora, stoga,

zahvala Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva koja je prepoznala ovaj projekt kao projekt vrijedan provođenja.

Hrvatsko debatno društvo kao i škole partneri stoje na raspolaganju svakoj školi koja se odluči za provođenje ovog projekta. Rado ćemo s vama detaljnije podijeliti svoje iskustvo i prezentirati vam rezultate našeg rada kako bismo vas dodatno motivirali.

Perspektiva nastavnika

Škola, inkubator tolerancije ime je projekta s kojim smo, stavljajući učenike u centar aktivnosti, tijekom jedne školske godine utjecali na porast tolerancije na školskim hodnicima. Zašto je škola, možda više nego ikada do

sada, važna u stvaranju, razvoju i održavanju tolerancije?

Prvo, zato što, ulaskom u sustav školovanja, djeca počinju uočavati one koji su po nečemu drugačiji od njih. U vrtičkom uzrastu su još orijentirani na odrasle: roditelje i druge članove obitelji i odgajatelje. U osnovnoj školi postaju sve više svjesni

uče djeca različitih svjetonazora, nacionalnosti, vjera i rasa. Migracijom stanovništva, koja je puno učestalija nego prije nekoliko godina, sve se više različitosti nalazi na jednom mjestu. Kažu da je različitost bogatstvo. Da, u uljuđenoj i ekonomski bogatoj zajednici. Namjerno do sada nisam koristila izraz "tolerantnoj" jer se on često

A što se događa u našim školama? Ponekad mi se čini da, što više razgovaramo o toleranciji i nenasilju, nasilje i netolerancija rastu. Što je tomu uzrok? Netko će sigurno reći da pretjerujemo, da su se djeca uvijek sukobljavala i na taj način učila o dobrim i lošim odnosima. Pa i mnogi klasici dječje literature, poput Molnarovih Junaka Pavlove ulice, govore o sukobu dviju skupina dječaka. Vjerojatno u tome ima nešto istine. Iz osobnog iskustva, kao pedagoginji škole, ponekad mi se čini da se sve proglašava sukobom i karakterizira kao nešto negativno. Zaboravljamo da su sukobi (kojima je u pozadini uvijek neki vid netolerancije) način rješavanja problema. Na nama, učiteljima i pedagozima, je da učenicima objasnimo kako se svi susrećemo s problemima iz kojih često proizlaze sukobi. I upravo u takvim trenucima je naša velika prilika da učenicima osvijestimo načine rješavanja problema. Velika je zabluda da je problem riješen tek onda kad postignem ono što želimo, bez obzira koliko je to rješenje na štetu drugih. To je, na žalost, logika i nas odraslih.

Posljednjih godina susrećemo se i sa novim izvorom sukoba. Dio roditelja smatra da svoju ljubav iskazuju odobravanjem svega što njihova djeca žele ili čine.

svoje osobnosti, a time i razlike između njih i drugih. U početku se uočavaju fizičke razlike, a kako djeca odrastaju, uočavaju da se razlikuju po sposobnostima, karakternim osobinama, a s vremenom saznaju o razlikama u vjeri, nacionalnosti i uvjerenjima koja stječu u obitelji.

Škola je šaroliko mjesto u kojem se svakodnevno susreću, žive i

koristi kako bi se netko pokazao boljim od nekog drugog ali eto, on je plemenit i dobar pa ga „tolerira“. Tolerancija to nikako ne bi smjela biti. "Tolerirati" bi trebalo značiti da uočavamo razlike među, ali ih prihvaćamo kao sastavni dio nečijeg života, povijesti i tradicije. I poštujemo ih. Jedino na taj način različitost postaje bogatstvo.

Zato se sve više susrećemo, i to u različitim djelatnostima, s pojmom medijacije. Možemo ju definirati kao mirno rješavanje

sukoba, a koristi se kao metoda u mnogim granama: politici, ekonomiji, pravu... Uprava je ta metoda ona koju treba učiti i našu djecu: kada nastane problem bitno je da sudionici u sukobu sjednu za isti stol, kažu što ih muči, slušaju jedan drugog i uz podršku medijatora, u ovom slučaju učitelja ili bilo kojeg pedagoškog dјelatnika, pokušaju razriješiti problem na obostranu korist.

Za takvo rješenje su potrebni ustupci, ni jedna strana ne može dobiti sve što želi, ali će svi ostvariti dio svojih želja. To je mogućnost rješavanja jednog dijela problema, kada se radi o osobnim sukobima ili o nesporazumima koji su proizašli iz nerazumijevanja. Naime, komunikacija je danas veliki problem. U vrijeme poruka na mobitelu, ili elektroničke komunikacije općenito, djeca se sve manje druže. Gotovo je nestala igra u parku, na igralištu.

Ambiciozni roditelji, u popodnevnim satima razvažaju svoju djecu na razne aktivnosti. Tako se djeca sve manje druže s roditeljima, a i međusobno. Siromašniji su prepušteni sami sebi dok roditelji rade. Nije čudno da imaju problema u komunikaciji kada im je i rječnik

sve siromašniji. Čak se postavlja pitanje trebaju li djeca više čitati lektiru ili knjige općenito?

Posljednjih godina susrećemo se i sa novim izvorom sukoba. Dio roditelja smatra da svoju ljubav iskazuju odobravanjem svega što njihova djeca žele ili čine. Takva djeca teško komuniciraju s drugima, osim ako im oni u svemu ne povlađuju. Sve više nailazimo na djecu koja se ne znaju nositi sa svojim bijesom, ako ne dobiju ono što žele. Svaki neuspjeh je za njih novi izvor frustracije koju rješavaju u sukobu sa slabijima. Nevolja je u tome što roditelji u početku ne vide problem već optužuju drugu djecu i školu. Imamo sve više učenika čiji su roditelji, na kraju, prisiljeni tražiti pomoć psihologa i voditi djecu na terapiju jer problem postaje tako velik da ga se u školskom

okruženju ne može riješiti.

Naši su učenici, u istraživanju koje je provedeno u okviru ovog projekta naveli još nekoliko primjera. Pogađa ih vrijeđanje ružnim riječima, koje je uglavnom vezano uz izgled, drugaćiji način odijevanja ili razmišljanja. Tada se osjećaju usamljeno i izolirano, a srame se potražiti pomoć odraslih.

Daleko je veći problem kada se takvi učenici vrijeđaju putem elektronskih medija što je postalo prava poštast. Nevidljivi zlostavljač je hrabar, a i nema sliku o tome koliko nekoga vrijeđa jer se sve odvija u virtualnom svijetu, ne vidi reakciju zlostavljanoga. Često traži i podršku drugih „mrzitelja“ zlostavljanog. Takav vid netolerancije je vrlo opasan jer se napadnuto dijete osjeća

Imamo sve više učenika čiji su roditelji, na kraju, prisiljeni tražiti pomoć psihologa i voditi djecu na terapiju jer problem postaje tako velik da ga se u školskom okruženju ne može riješiti.

potpuno samo, izolirano i neprihvaćeno. O tome, na žalost, saznajemo kad je emocionalna šteta već učinjena. Roditelji nemaju previše uvida u to što im djeca rade na društvenim mrežama, a učitelji nemaju pristup učeničkim grupama te to zlostavljanje proizašlo iz netolerancije postaje vrlo opasno za emocionalni razvoj djece.

Iz ovih je primjera vidljivo da se odgoju djece u školi treba obratiti posebna pažnja, daleko više nego prije i maksimalno raditi na zdravoj komunikaciji, usmjeravanju slobodnog vremena djece na školske i izvannastavne aktivnosti i učiti ih kako da suvremene medije koriste za rad, međusobnu komunikaciju i zabavu. Treba im dati alate za rješavanje međusobnih sukoba bez posezanja za ružnim riječima, fizičkim sukobima i drugim oblicima zlostavljanja jer oni nikoga neće učiniti sretnim ni dobrom čovjekom.

Perspektiva učenika

U ovom dijelu želimo pričati o toleranciji i nasilju u školama iz perspektive učenika. Započnimo s tim što je zapravo tolerancija. Tolerancija je poštivanje i podnošenje tudišnjih želja, djela i navika, a isto tako i same osobe.

U ovom projektu smo se posvetili upravo ideji kako škola treba biti inkubator tolerancije. Škola je vrlo važno mjesto za nas djecu jer u njoj provodimo većinu svog vremena s prijateljima - osobama

(cyberbullying). Svaka loša namjera ili ponašanje koje izaziva uvredu kod druge osobe jest nasilje i to trebamo osvijestiti. U školi to trebamo izbjegći jer je bitno da se dijete izgradi, a ne da

Ponekad učenici i ne primjećuju da sitnice, poput nepotrebnih i ružnih komentara, također loše utječu na vršnjake.

koje su nam bitne. Pohađamo školu tijekom osjetljivog perioda svog života, kad formiramo svoja mišljenja, razvijajmo se i lako nas je povrijediti i ostaviti loš utjecaj na nas. Zapravo, nama je to najosjetljivije doba u kojem svaku uvredu shvaćamo ozbiljno, to jest primamo je k srcu.

To najviše vidimo u našem druženju s prijateljima. Između nas često dolazi do nasilja koje je uzrokovano nekim oblikom netolerancije. U školi je to često izrugivanje, zadirkivanje (verbalno) i tučnjava (fizičko) i nasilje preko društvenih mreža

bude povrijeđeno.

Posljedice na žrtve nasilja većinom su fizičke ozljede, padanje samopouzdanja, povučenost i moguće doživotne ozljede. Osoba, koja je žrtva nasilja, osjeća se odbačeno i neprihvaćeno od društva, pogotovo vršnjaka. Društvo joj je potrebno jer u njemu pronalazi teme za razgovor, utjehu, igru. Bez društva si se osjećaju usamljeno. Osobe koje prolaze kroz nasilje često šute o svojim problemima, ne izgovaraju ih, nego same pate zato što se osjećaju kao da ih nitko ne voli.

Na kraju, nadamo se da ste svjesni da je nasilje problem. Mi smo bili i prije početka ovog projekta na nekoj osnovnoj razini. Sada shvaćamo koliko je ovo pitanje teško svima uključenima.

nam je upravo cilj bio sprječiti Ponekad učenici i ne primjećuju nasilje koje se događa u našim da sitnice, poput nepotrebnih i školama, ali i u školama diljem ružnih komentara, također loše Hrvatske jer se nadamo da će i utječu na vršnjake. Upravo bi drugi učenici slijediti naš primjer, se zbog toga trebalo pobliže Kroz projekt smo uočili da je objasniti djeci što sve obuhvaća najbolje rješenje međusoban nasilje.

Mi kao društvo možemo i utjecale na žrtve i nasilnike. moramo težiti smanjivanju nasilja. To možemo učiniti tako Općenito, razgovor je najbolje da pomažemo žrtvama, ali i rješenje za nasilje jer tako nasilnicima. Pomoći im možemo na miran i dobar način razgovorom i radionicama. pojašnavamo što je uredu. Nasilnicima bi mogli ukazati Smirenim tonom i hipotetskim kako ono što čine nije ispravno, a situacijama možemo sve uključiti, žrtvama bi omogućili sigurnost i a da se nitko ne osjeća prozvano. zaštitu.

Jedan od primjera je upravo nasilnika. Vjerujemo da se kada i ovaj naš projekt "Škola, čuje stavove svojih prijatelja u inkubator tolerancije" koji Vam njemu pobuđuje svijest o tome predstavljamo. Kroz ovaj projekt što je zapravo napravio. Upravo

to ga može potaknuti da smanji svoj negativan utjecaj na druge.

Pažnja je bitna jednako tako i nasilnicima jer i oni moraju uvidjeti svoje greške. Kroz razgovor na miran način shvaćaju da je i žrtva jednako vrijedna te da nije dužna trpjeti uvrede bile one riječi ili fizičko nasilje. Ovo je posebno važno i za žrtvu zato što joj se potvrdi da ona nije ništa kriva. Također, osvjećujemo načine borbe protiv nasilja i zalaganje za sebe. Nekad kad čujemo od drugih što bi napravili i sami budemo potaknuti i ohrabreni da se suočimo s problemom.

Na kraju, nadamo se da ste svjesni da je nasilje problem. Mi smo bili i prije početka ovog projekta na nekoj osnovnoj razini. Sada shvaćamo koliko je ovo pitanje teško svima uključenima. Želja nam je da slijedite naš primjer te da krenete u izradu plana koji će vašu školu učiniti tolerantnijim mjestom.

PREVENCIJA NASILJA

MEĐUVRŠNJAČKA RADIONICA

Tema: Odgovorno ponašanje

Cilj radionice: zajedničko pronalaženje rješenja u situacijama nasilja te poticanje grupne kohezije kroz timski rad u manjim grupama.

Ishodi:

- Učenici timski surađuju
- Učenici uvažavaju mišljenje drugoga
- Učenici znaju kako ispravno postupiti u situacijama nasilja
- Učenici argumentirano raspravljaju
-

Dobna skupina: 5.-8. razreda

Metode rada: rad u grupama, rasprava

Trajanje: 45 minuta

Potreban materijal: papir formata A4, pribor za pisanje

Tijek radionice:

Uvodna aktivnost (10 min.):

Pojasniti učenicima što nasilje podrazumijeva, kakvi oblici nasilja postoje, posljedice koje ostavlja na učenika i okolinu... (Prilog 1.)

Učenici zajednički pokušavaju dati definiciju nasilja. Voditelj radionice je zapisuje na ploču. Nakon toga predstavlja točnu definiciju. Rasprava koliko se razlikuju i po čemu, što su učenici zaboravili zapisati. Isti postupak se ponavlja za pojedine vrste nasilja i njihov kratak opis.

Učenici koji su sudjelovali u provedbi projekta kreirali su radionice za koje su smatrali da bi mogle pomoći njihovim školskim kolegama u razumijevanju problema vršnjačkog nasilja. Radionice su provodili sami učenici, podijeljeni u parove, a nadgledale su ih izvoditeljice projekta. Rezultat je u svim školama partnera bio isti – učenici su pozitivno reagirali na radionice predvođene od strane svojih kolega.

Glavna aktivnost (25 min.):

Učenici su podijeljeni u manje grupe (po 4 učenika), svaka grupa dobije jednu priču koja sadrži određeni nasilja (Prilog 2.).

Grupe čitaju priču i odgovaraju na pitanja koja kasnije izlažu pred razredom. Potičemo raspravu i važnost ispravnog postupanja u navedenim situacijama.

Završna aktivnost (7 min.):

Učenici na kraju radionice iznose prijedloge kako spriječiti pojavu nasilja u njihovoј školi i kako oni mogu pomoći svojim vršnjacima.

Evaluacija (3 min.):

Provodi se s ciljem procjenjivanja tijeka radionice i načina kako poboljšati rad s učenicima. Učenici anonimno popunjavaju evaluacijske upitnike i predaju ih voditelju radionice.

PRILOG 1

MEĐUVRŠNJAČKA RADIONICA

PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA MEĐU DJECOM I MLADIMA

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti(Zagreb, listopad 2004.)

Ovaj Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima (u dalnjem tekstu: Protokol) temelji se na sadržaju i obvezama propisanim Programom aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima kojeg je donijela Vlada Republike Hrvatske dana 25. veljače 2004. godine (u dalnjem tekstu: Program aktivnosti) i čini njegov sastavni dio.

DEFINICIJA NASILJA

Nasiljem među djecom i mladima smatra se svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereni prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja, a koje se, neovisno o mjestu izvršenja, može razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju i koje uključuje ponavljanje istog obrasca i održava neravnopravan odnos snaga (jači protiv slabijih ili grupa protiv pojedinca).

Nasiljem među djecom i mladima smatra se osobito:

- namjerno uzrokovani fizički napad u bilo kojem obliku, primjerice udaranje, guranje, gađanje, šamaranje, čupanje, zaključavanje, napad različitim predmetima, pljuvanje i slično bez obzira da li je kod napadnutog djeteta nastupila tjelesna povreda,
- psihičko i emocionalno nasilje prouzročeno opetovanim ili trajnim negativnim postupcima od strane jednog djeteta ili više djece. Negativni postupci su: ogovaranje, nazivanje pogrdnim imenima, ismijavanje, zastrašivanje, izrugivanje, namjerno zanemarivanje i isključivanje iz skupine kojoj pripada ili isključivanje i zabranjivanje sudjelovanja u različitim aktivnostima s ciljem nanošenja patnje ili boli, širenje glasina s ciljem izolacije djeteta od ostalih učenika, oduzimanje stvari ili novaca, uništavanje ili oštećivanje djetetovih stvari, ponižavanje, naređivanje ili zahtijevanje poslušnosti ili na drugi način dovođenje djeteta u podređeni položaj, kao i sva druga ponašanja počinjena od djeteta i mlade osobe (unutar kojih i spolno uznemiravanje i zlostavljanje kojima se drugom djetetu namjerno nanosi fizička i duševna bol ili sramota.

1 Prema Konvenciji o pravima djeteta iz 1989. godine dijete označava svaku osobu mlađu od osamnaest godina osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije.

2 Prema Zakonu o sudovima za mladež (Narodne novine br. 111/97., 12/02.) maloljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila četrnaest, a nije navršila osamnaest godina života, a mlađi punoljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila osamnaest, a nije navršila dvadesetjednu godinu života. Sukladno odredbama Zakona o socijalnoj skrbi (Narodne novine br. 73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03) mlađa punoljetna osoba je osoba do navršene 21. godine života.

3 Termin vršnjaci odnosi se na široki raspon kategorija djece i mlađih

4 Nasilništvo podrazumijeva 6 definirajućih činitelja: namjera da se nanese ozljeda ili šteta; intenzitet i trajanje; moć nasilnika; ranjivost žrtve; manjak podrške; posljedice. Normalni sukob vršnjaka ima slijedeća obilježja: ne postoje elementi navedeni za nasilništvo; djeca ne insistiraju da mora biti po njihovom po svaku cijenu; mogu dati razloge zašto su u sukobu; ispričaju se ili prihvate rješenje da nitko nije pobijedio; slobodno pregovaraju da bi zadovoljili svoje potrebe; mogu promijeniti temu i otići iz situacije.

5 Olweus 1986. i 1991. godine: Nasilničko ponašanje djece (bullying) razlikuje se od jednokratnih incidenata i dječjih svađa ili tučnjava, jer se radi o ponašanju koje obilježava agresivno ponašanje kojim se namjerno nekome čini zlo, ponavljanje tijekom određenog vremena, neravnopravan odnos snaga (jači protiv slabijeg ili gupa protiv pojedinca).

Nasilje i zlostavljanje uključuje različita ponašanja: verbalno (dobacivanje, izrugivanje, omalovažavanje, prijetnje), socijalno (izbjegavanje, ignoriranje, isključivanje iz aktivnosti, ogovaranje i širenje zlobnih tračeva), psihološko (oštećivanje imovine, krađa i bacanje stvari, prijeteći pogledi, praćenje) i tjelesno (guranje, rušenje, udarci

PRILOG 2

MEĐUVRŠNJAČKA RADIONICA

Ovo su neke od situacija koje su učenici pripremili za radionice. Prilikom odabira situacija važno je paziti da se ne koriste imena s kojima bi se pojedini učenici mogli povezati kao ni točne situacije u kojima su se učenici našli, posebice ako je radionica organizirana povodom neke nasilne situacije među učenicima.

Josip je dječak iz sedmog razreda. Svaki dan kad ide u školu, kod zgrade ga čekaju dvojica iz srednje škole i traže novac od njega pod prijetnjom kako će ga istući ako to kaže nekome. Josip se boji riskirati te im svaki dan ostavi svoj novac za užinu.

Što bi ti učinio da si Josip?

Kako bi pomogao/pomogla Josipu da ti se obrati za po

Marina i Klara su najbolje prijateljice već pet godina. Kad su došle u srednju školu, Marina se sprijateljila s drugim ljudima te je malo zapostavila Klaru. Klara se naljutila i zbog toga postala ljubomorna i bezobrazna. Gurnula je Marinu niz stepenice, širila laži o njoj i okrenula sve protiv nje samo da joj se osveti.

Što bi ti učinio/la da si Marina?

Što misliš kako se Marina osjeća? Kako Klara?

Kako je Klara trebala postupiti ako joj je to smetalo?

Bi li se ti nastavio/la družiti s Klarom da si Marina?

Petar je učenik 7.razreda i dolazi iz malo siromašnije obitelji nego što su to obitelji ostalih učenika. On je puno bolji od ostalih učenika u ponašanju i ocjenama. Svakome je spreman pomoći i nikome se ne ruga. Grupa dječaka je to primijetila i počela ga iskorištavati. Svaki dan bi ga ucjenjivali da im mora pisati domaću zadaću. Petar je bio jako tužan i nije htio to raditi, ali je morao. Ako to ne bi napravio prijetili su mu batinama nakon škole na školskom igralištu. Zaprijetili su mu da ako ikome kaže za ovo da je „gotov“. Petar je jako tužan i svoje dane provodi u stalnom strahu od opasne ekipe.

Što bi Petar mogao učiniti u ovoj situaciji?

Kako se može zaštiti od opasne ekipe?

Kako bi se ti ponašao/la da ti se ovo dogodi?

Što misliš o ponašanju opasne ekipe?

Zašto se tako ponašaju?

Učenici u pripremnoj fazi predviđaju što bi njihovi vršnjaci mogli reći te kako bi mogli reagirati. Predviđanjem učenici koji će voditi radionicu postaju svjesni opcija u kojem smjeru radionica može ići, ali i načina kako da je kontroliraju.

Prođite sa učenicima izvoditelema aktivnosti koirsteći metod brainstorminga ili mentanih mapa moguće odgovore na pitanja koja se postavljaju u svakoj situaciji i objasnите im zaštu se neke opcije dobre, neke loše, dogovorite se sa svim učenicima koja su rješenja najbolja i zašto.

KNJIGA ZA TOLERANCIJU

■ KNJIŽEVNI TEKST KAO ALAT U BORBI PROTIV NASILJA

Može li se uistinu odgajati za toleranciju putem knjiga?

Književni tekst može biti moćan alat za razvoj oba vida tolerancije. Čitajući širimo opseg svog znanja o društvenom, kulturnom i unutarnjem svijetu ljudi koji se razlikuju od nas po izgledu, jeziku kulturi, vjeri i sl., a čudesnim procesima introjekcije i projekcije koji se događaju tijekom angažiranog čitanja unutarnji svijet likova postaje nam usporediv s našim vlastitim svjetom, problemima, nadanjima, željama i snovima. Tijekom čitanja, one vanjske razlike postaju manje važne i počinjemo stvarati drugačiji odnos prema drugima i svijetu.

Postoji cijeli niz djela za mlade koji se dotiču teme tolerancije i koji mogu biti motivacija za razgovor o toj temi. Poseban dojam u takvim djelima postiže se pripovijedanjem u prvom licu, a često i iz perspektiva više likova koje daju mogućnost uživljavanja u više strana priče, a onda i dubljem razumijevanju

likova i njihovih postupaka.

Sve to doprinosi da učenici shvate složenost životnih situacija i izbora koje ponekad kao ljudi moramo donijeti te kako ti izbori utječu na druge, a promišljanje nekog romana može biti ne samo lekcija o toleranciji, nego i prilika za socijalno učenje.

Stručnjaci govore o dvije razine tolerancije. Prva je ona kognitivna koju nam je donijelo naše civilizacijsko nasljeđe - informacije koje kroz obrazovanje stječemo o svima onima koji su drugačiji i time rušimo predrasude i stereotipe stvorene iz neznanja. Također, učenjem o ljudskim pravima prihvaćamo teoretski da svi ljudi imaju jednaka prava na slobodno izražavanje svojih stavova, kulturnu i vjersku pripadnost kao i mi. Takva vrsta tolerancije često se izražava stavom "živi i pusti druge da žive".

Druga razina tolerancije je dublja i uključuje emocije tj. empatički odnos prema drugačijima. Osim

što nam je teoretski jasno da drugi imaju jednaka pravo kao i mi, istovremeno imamo kapacitet staviti se u njihove cipele i osjećamo koliku nepravdu im stvaraju situacije kad im se ta prava oduzimaju.

Oslanjajući se na ovu drugu razinu vjerujemo kako se učenike uistinu može odgajati za toleranciju putem knjiga. Koristeći primjer modernog romana koji je stekao zavidnu popularnost zahvaljujući istoimenom filmu i tako postao popularan među mladima učenicima pružit će se primjer korištenja knjige za rad s učenicima (Prilog 5). Roman Čudo R.J. Palacio vrlo brzo nakon objavlјivanja postao je najprodavanija knjiga na listi New York Timesa, a 2017. snimljen je i istoimeni film. Priča je odlična kao poticaj za razgovor o toleranciji, nasilju, prijateljstvu i životnim vrijednostima.

Prijedlog za razgovor o romanu R.J. Palacio: Čudo

Glavni lik, dječak August (Auggie) rođen je s teškom deformacijom lica. Nakon što ga je majka godinama podučavala kod kuće, pristaje krenuti u peti razred obližnje škole gdje se susreće s izazovom kako se nositi s ignoriranjem, neprihvaćanjem i bullyingom koje doživljava od ostale djece. Iako isprva očajan, uz podršku roditelja i starije sestre Vie, ne odustaje od škole i polako stječe krug prijatelja.

I ovdje nailazimo na pripovijedanje iz perspektive drugih likova (Auggijevih prijatelja i sestre) što nas navodi da suosjećamo ne samo s Auggijem, već da i upoznamo motivaciju i previranja u ostalim likovima.

Prijedlog pitanja za raspravu nakon čitanja knjige:

Zašto je spisateljica izabrala pripovijedanje iz perspektive više likova? Što je time željela postići?

Što mislite, zašto je Auggijevo lice opisano tek kasnije u Vijinoj priči, a ne na početku romana?

Kada Julian nazove Auggija nakazom Jack ga udari u lice. Je li takva Jackova reakcija opravdana? Mijenja li se Vijin stav prema Auggiju tijekom romana? Kako?

Koje sve vrste nasilja prepoznajete u romanu? Navedite primjere!

Je li bullying kad nitko ne želi sjediti s Auggijem tijekom ručka? Je li bullying društvenim isključivanjem zastupljeniji od verbalnog i fizičkog? Zašto?

U jednom trenutku, Auggie se šali pred djecom iz razreda da je lutka Uglydoll napravljena po njegovom liku i prasne u smijeh. Bi li te izjave bile smiješne da ih je izrekao Julian? Zašto ne bi? Koja je razlika?

Henry, Miles i Amos staju u obranu Auggija i Jacka kada ih napadnu nasilnici iz druge škole. Zašto su promijenili stav prema Auggiju?

Kako biste opisali Auggija kao osobu na početku, a kako na kraju romana?

Što je za vas ljubaznost? Navedite primjere iz svakodnevnog života kad su ljudi prema vama bili ljubazni ili kad ste vi bili ljubazni prema drugima. Kako ste se osjećali?

Pronađite mudre izreke koje se tiču prijateljstva, ljubaznosti, tolerancije i komentirajte na satu!

KNJIGA ZA TOLERANCIJU

DODATNI TEKSTOVI KAO INSPIRACIJA

Roman Čudo nije jedini koji se može koristiti kao poticaj za razgovor. Brojna su djela s kojima se učenici susreću tijekom svog obrazovanja, a samo neka od njih predlažemo u ovom priručniku.

- Dnevnik Ane Frank
- Deborah Ellis: Djekočica iz Afganistana
- Silvija Šesto: Debela
- Hrvoje Kovačević: Zašto baš ja
- Harper Lee: Ubiti pticu rugalicu
- Dinko Šimunović: Duga
- Markus Zusak: Kradljivica knjiga
- Sunčana Škrinjarić: Ulica predaka
- William Golding: Gospodar muha
- Šime Storić: Poljubit ću je uskoro, možda
- John Boyle: Dječak u prugastoj pidžami
- Damir Miloš: Bijeli klaun
- Marcus Steinhofel: Rico, Oscar i mračne sjene
- David Walliams: Dječak u haljini
- Miro Gavran: Zaboravljeni sin
- Janja Vidmar: Kebarie
- Mark Haddon: Neobičan događaj s psom u noći

O HDD-U

ŠTO NAS MOTIVIRA

Winter Holidays Open - Božićni turnir najveći je debatni turnir u Europi s gostima iz cijelog svijeta

Državno natjecanje u debati organiziramo u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje i okupljamo mlade iz 120 škola u Hrvatskoj

Putem inovativnih projekata promoviramo ideju modernog obrazovanja koje uključuje djecu i mlade

Hrvatsko debatno društvo već 20 godina radi s djecom i mladima primjenjujući inovativne metode za razvijanje kritičkog razmišljanja, tolerancije te aktivnog građanstva.

Hrvatsko debatno društvo nastalo je iz debatnog programa koji se u Hrvatskoj provodi od 1994. godine. Sama je udruga registrirana 1998. godine, a od prvotna četiri kluba u Zagrebu i nešto manje od 50 sudionika narasli smo na preko 120 klubova mlađih i više od 2000 korisnika godišnjem, provodimo brojne projekte, a naše su aktivnosti proširene po cijeloj Hrvatskoj.

HDD je jedan od najvećih organizatora volontiranja u Hrvatskoj s preko 45000 volonterskih sati kojim studenti, nastavnici i ostalo školsko osoblje doprinose obrazovanom sustavu.

Program debate kao oblika građanskog odgoja provodimo od 1998. godine, a 2003. program je priznat kao izvannastavna aktivnost čija je provedba prepoznata i odobrena u svim hrvatskim školama. Debatni turniri organizirani u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje ulaze u službeni sustav natjecanja za učenike.

Hrvatsko debatno društvo iskusan je organizator velikih debatnih turnira. Državno natjecanje u debati za Republiku Hrvatsku organiziramo u suradnji s Agencijom za odgoj

i obrazovanje, a svake se godine za priliku prolaska na državno natjecanje bori više od 500 učenika i učenica iz cijele Hrvatske. To uključuje i naše najveće regionalno natjecanje u Zagrebu na kojem se svake godine natječe sve više učenika, njih preko 200 u 2017. godini.

Važno je istaknuti i naš međunarodni turnir Winter Holidays Open koji se već tradicionalno održava u prosincu i u Zagrebu redovito okuplja preko 400 mlađih iz više od 20 svjetskih zemalja. Posljednje izdanje turnira brojalo je čak 96 debatnih ekipa što Winter Holidays Open čini daleko najvećim međunarodnim debatnim turnirom u Europi i drugim najvećim na svijetu.

Ono čime smo najviše ponosni je dugotrajan pozitivan učinak koji naš rad ostavlja na mlade korisnike, a koji, prema brojnim istraživanjima, prolaskom kroz debatni program povećavaju svoje sposobnosti i znanja, što konačno dovodi i do većeg uspjeha u dalnjim karijerama. Hrvatsko debatno društvo punopravni je član Međunarodne asocijacije za edukaciju o debati od 1998. godine i World Schools Debating Championships od 2008. godine. Od 2013. godine redovni smo član Mreže mlađih Hrvatske.

ZAŠTO DEBATA

VRIJEDNOSTI IZA DEBATE

Opremanje mladih vještinama i znanjima koje ih čine

odgovornijima

tolerantnijima

poduzetnijima

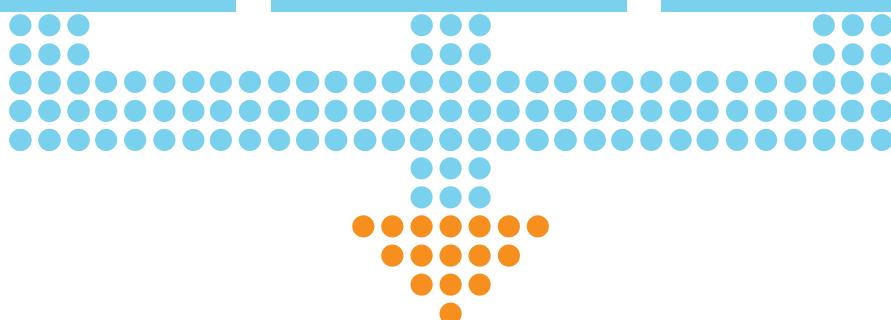

Dovodi do promjena u ponašanju mladih

Mladi aktivno i konstruktivno sudjeluju u zajednici, prate i doprinose pozitivnim trendovima u razvoju demokratskog društva

Mladi bolje iskorištavaju obrazovanje, uspješnije iskorištavaju sve prilike koje im se nude

Mladi se bolje snalaze kroz život, pokazuju inicijativu, razvijaju kreativnost, kritičnost i razvijaju osjećaj poduzetnosti u ekonomskom i društvenom smislu

Ove promjene dovode do

Mladi koji su poduzetniji, kreativniji i odgovorniji u većoj mjeri doprinose razvoju ekonomije svojim inicijativama ili svojim doprinosom na radnom mjestu

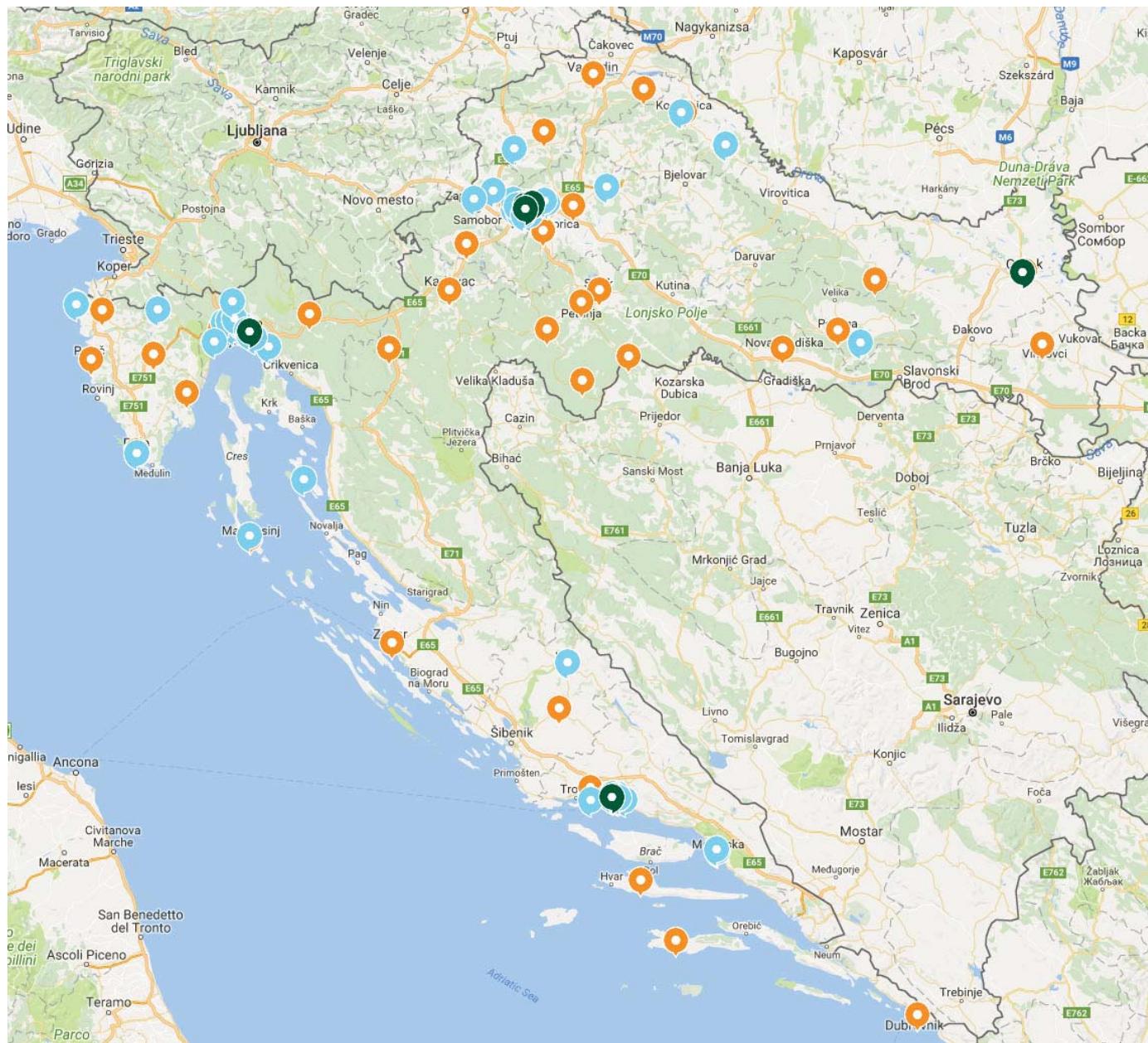
Stabilnije demokracije u kojoj su mladi izvor demokratskih vrijednosti. Zajednica u kojoj su mladi demokratski resurs.

Političkog sustava koji je otvoreniji za sudjelovanje. Građana i građanki koji u većoj mjeri doprinose stabilnosti i funkciranju političkog sustava

120 DEBATNIH KLUBOVA

DOSEG DO 60.000 UČENIKA

Ako ste u ovom priručniku i našem radu pronašli inspiraciju za rad, pozivamo Vas da nam se javite i prododate svoju školu ovoj karti debatnih klubova!

HRVATSKO DEBATNO DRUŠTVO

WWW.HDD.HR

HDD@HDD.HR

ZAGREB, 2018

Hrvatsko debatno društvo je korisnik institucionalne podrške Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva za stabilizaciju i/ili razvoj udruge

Tiskanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade.